

процес потрібно ще розвивати і вдосконалювати як у законодавчому, так і методичному аспектах.

З метою забезпечення сучасними актуальними картографічними матеріалами необхідно створити новий, оновити наявний частково застарілий картографічний матеріал, який би надавав повну інформацію про всі земельні ділянки і точність її одержання.

Доцільно створити єдину систему державної реєстрації нерухомого майна та прав на нього, забезпечити всі чинники для створення і запровадження автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру, що зробить її ефективною і динамічною.

#### *Література*

1. Горбатович С. М. Концептуальні підходи до розмежування земель державної і комунальної власності / С. М. Горбатович // *Землевпорядний вісник*. – 2003. – № 2. – С. 25–33.
2. Добряк Д. С. Економічний оборот землі в Україні: теорія, методологія і практика / Добряк Д. С., Тихонов А. Г., Паламарчук Л. В. – К.: Урожай, 2005. – 136 с.
3. Державний земельний кадастр: стан і шляхи його вдосконалення: [монографія] / [під ред. д.е.н., проф. М. Г. Ступеня]. – Львів: НВФ "Українські технології", 2005. – 176 с.
4. Хвесик М. А. Інституціональний механізм міського землекористування: сучасний стан та перспективи удосконалення: [монографія] / Хвесик М. А., Голян В. А., Мосійчук Ю. А. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005. – 208 с.

УДК 338.242 : 628.17

**О. В. ЯРОЦЬКА**

**Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України**

## **ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОМИСЛОВОГО ВОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ**

*Обґрунтовано основні шляхи вдосконалення державного регулювання розвитку системи промислового водокористування в Україні.*

*Ключові слова: промислове водокористування, державне регулювання, державна політика.*

*Обоснованы основные пути совершенствования государственного регулирования развития системы промышленного водопользования в Украине.*

*Ключевые слова: промышленное водопользование, государственное регулирование, государственная политика.*

*The main ways of improving the system of state regulation of industrial water use in Ukraine substantiated.*

*Key words: industrial water use, the system of state regulation of industrial water use, state policy.*

Оцінка промислової, водогосподарської та екологічної ситуації в Україні вказує на необхідність пошуку нових підходів до державного регулювання системи промислового водокористування з метою збалансованого розвитку промислового виробництва, забезпечення галузей промисловості водними

ресурсами в потрібних обсягах та відповідної якості, а також екологобезпечного водокористування.

Сьогодні трансформаційні процеси промислового водоспоживання відбуваються під впливом державної промислової та екологічної, у т.ч. водогосподарської, політики. Суб'єктами промислової політики в ринковій системі є органи державної влади та місцевого самоврядування, інститути ринкової інфраструктури та громадські організації, які діють у межах установлених законодавством та з використанням певних інструментів і механізмів реалізації власних дій. Ефективність промислової політики визначається активною взаємодією зазначених суб'єктів та існуванням механізму узгодження інтересів кожного з них.

Досвід реформування останніх років показує, що ринкові реформи, підкріплені активною промисловою політикою, здатні привести до зростання обсягів промислового виробництва та величини валового внутрішнього продукту, збільшення обсягів експорту вітчизняної продукції. Це підтверджує доцільність переміщення промислової політики в економічних реформах на перший план. Проте сучасна промислова політика повинна спрямовуватися на екологізацію промислового виробництва, тобто поліпшення екологічних характеристик як технологічних процесів, так і виробленої продукції.

Наприклад, екологічність виробництва – надзвичайно суворий імператив для промислово розвинених країн, завдяки чому стимулюється масштабні технологічні та продуктові інновації, змінюються пріоритети бізнесу. Причому економічні механізми працюють так, щоб у першу чергу стимулювати використання екологічних технологій, а не компенсувати шкідливі наслідки відсталих. Недотримання сучасних екологічних характеристик технологій і продукції є значною перешкодою на шляху забезпечення стратегічної конкурентоспроможності вітчизняної промисловості в цілому та окремих виробництв. Подальше погіршення екологічних параметрів технологій та продукції зумовить звуження присутності вітчизняних товаровиробників як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках [1, с. 6].

Нині екологічна політика у сфері промислового водоспоживання в Україні набула екстенсивного характеру. Інноваційна активність промислових підприємств є досить низькою. Держава зі свого боку не стимулює інноваційні процеси, зокрема екологізації промислового виробництва. Якщо за часів СРСР інноваційний процес був обов'язковою часткою державних планів і контролювався достатньо жорстко по кожному підприємству, то інноваційна політика в сучасній Україні має здебільшого декларативний характер, не є чітко визначеною та послідовною. Відомо, що в ринкових умовах упровадження інновацій залежать від рішення власника підприємства. Тому інноваційна політика повинна стимулювати ринок з усіма своїми складовими та спрямовуватись на забезпечення вимог збалансованого розвитку держави. Роль державної політики, особливо в питаннях екологічних вимог до промислового виробництва, набуває першочергового значення.

Інвестиційний стан в Україні характеризується зміною джерел фінансування з переважним заміщенням держбюджетних асигнувань коштами

колективних і приватних, вітчизняних і зарубіжних інвесторів та переважне інвестування рентабельних і "швидких" проектів, серед яких проекти підприємств незначної потужності. Існуючий потужний промисловий комплекс з великою кількістю великих підприємств, значна частка яких працює не в міру своїх потужностей, та недостатній розвиток малого й середнього підприємництва, що не в змозі здійснити такий вплив на обсяги виробництва в країні, як великі підприємства, потребує особливої уваги з боку держави. Оскільки промисловість є найбільшим споживачем водних ресурсів, то відповідно державна політика у сфері промислового водоспоживання має спрямовуватись на створення стабільної системи водозбереження, залучення екоінвестицій у промисловий сектор, еколого-економічного стимулювання, а також розподілу відповідальності за наслідки від промислового водокористування між державою, суспільством і бізнесом.

Взаємозв'язок проблем розвитку промислового сектора і раціонального водокористування вимагають комплексного підходу до їх вирішення через відповідну регуляторну політику, яка повинна сприяти реалізації заходів щодо зростання промислового виробництва та водночас зменшенню водомісткості промислової продукції, збалансованого й екологобезпечного водоспоживання.

Сучасна державна політика розвитку промислового водоспоживання потребує визначення цілей, інструментів, сфер впливу, ролі держави у цьому процесі. Основні її напрями повинні бути сформовані на основі відповідної нормативно-законодавчої бази України, при якій господарська, адміністративна, фінансова та інші галузі законодавства мають повністю узгоджуватися з екологічною. Економічні інтереси у використанні водних ресурсів не можуть задовольнятися без екологізації промислового водокористування, тому державна політика повинна забезпечити структурну модернізацію суспільного виробництва з орієнтацією на природозберігаючу складову.

Державну політику у сфері промислового водоспоживання слід спрямовувати на формування інноваційної моделі розвитку промислового комплексу, при якій особливої уваги потребує впровадження високотехнологічних водозберігаючих виробництв, спроможних виробляти наукоємну продукцію, конкурентоспроможну на світовому ринку. Основними важелями державного регулювання розвитку системи промислового водоспоживання є податкова та амортизаційна політика господарської діяльності водоспоживачів, політика у сфері надання субсидій промисловим підприємствам, які здійснюють екологічні заходи, стимулююча політика у сфері екотехнологій, зовнішньоекономічної діяльності.

Головною вимогою до якості технологій та випуску промислової продукції мають стати екологічні показники. Держава, з одного боку, повинна стимулювати розвиток наукових досліджень у сфері зниження водомісткості промислової продукції, а також розробок, спрямованих на нові екологічно прийнятні технології та їх впровадження, з іншого – запроваджувати нові жорсткі вимоги до існуючих або нових виробництв та їх продукції через систему стандартів і вимог. Сукупність таких умов підштовхуватиме

підприємців до пошуку і впровадження інновацій екологічного характеру, здійснення більших витрат на власні або замовлені науково-технічні дослідження.

Екологічна модернізація промислового комплексу повинна сприяти зростанню економічної ефективності виробництва, підвищенню його техніко-економічного рівня та реалізації нових технологій для випуску конкурентоспроможної продукції. Разом з тим промислова політика обов'язково повинна включати активізацію та підвищення ефективності впровадження нових екологобезпечних, водозберігаючих і природоохоронних технологій.

Ефективна водоохоронна політика повинна спрямовуватись як на економічні інтереси промисловців-водокористувачів, так і охорону й раціональне використання водних ресурсів. Тоді зникне суперечність між підходом окремих підприємств та інтересами всього суспільства, а отже, відносини у водокористуванні досягнуть рівня, що відповідає вимогам сучасності, включаючи охорону навколишнього середовища.

В умовах сучасного стану реформування економічних процесів важливим є поєднання як економічних методів регулювання, так і адміністративних, з метою забезпечення раціонального водокористування та розвитку великих промислових підприємств і галузей промисловості в цілому. Власне, роль держави в реалізації промислової політики полягає в тому, що вона має здійснювати регулювання, виходячи з комплексу своїх функцій, характерних для ринкової економіки. Для цього повинен функціонувати відповідний економічний механізм, при якому розвиток брудних виробництв для промисловців стане економічно не вигідним. Цьому сприятиме впровадження підвищених штрафів за скиди забруднених вод у водні об'єкти, застосування адміністративних санкцій за перевищення ліміту водозабору, державна підтримка водоспоживачів, які здійснюють водоохоронні заходи, надання пільгових кредитів на впровадження водозберігаючих та водоохоронних технологій та інше.

Використовуючи методи фіскально-бюджетного та грошово-кредитного регулювання, державна політика у сфері промислового водокористування повинна створити умови для впровадження групових очисних споруд, створення систем оборотного і повторного водозабезпечення в межах промислових вузлів, перехід на природозберігаючі технології у виробництві, використання яких відкриває додаткові можливості щодо економії свіжої води при каскадному чи повторному її використанні та промислового водозабезпеченні підприємств за рахунок очищення побутових стічних вод, скорочення кількості й протяжності мережі споруд. Державна політика повинна створити відповідні умови для ефективного промислового водокористування, які будуть сприятливі для забезпечення необхідною науково-технічною інформацією, проведення відповідної кадрової політики щодо подальшого вдосконалення одержаної технології. Тому державне регулювання розвитку системи промислового водокористування повинне здійснюватись за такими напрямками:

- збалансування економічних та екологічних інтересів промислових підприємств, пов'язаних із використанням водних ресурсів;
- створення стабільної системи водозбереження;
- підвищення інвестиційної активності щодо будівництва сучасних і реконструкції існуючих водогосподарських та водоочисних об'єктів;
- здійснення прямих інвестицій у науково-дослідні й організаційно-конструкторські роботи, пов'язані із освоєнням новітніх та розробкою водозберігаючих та водоочисних технологій;
- введення інноваційних промислових проектів, спрямованих на формування екологічно збалансованого водокористування і забезпечення стабільного розвитку промислового комплексу;
- створення ефективних ринкових важелів еколого-економічного регулювання водних відносин, що забезпечить достатнє фінансування господарської та водоохоронної діяльності;
- гарантування безпеки підприємствам у водоресурсній сфері;
- реалізація водогосподарської стратегії щодо впровадження басейнового управління водними ресурсами, який сприятиме раціональному водокористуванню в усіх секторах економіки, відтворенню та охороні водних ресурсів.

Таким чином, у сучасних трансформаційних умовах державна політика у сфері промислового водокористування не має чіткої спрямованості на еколого-економічний результат і виникає потреба в розробці та реалізації нової державної політики, спрямованої на структурну модернізацію національного промислового комплексу та вдосконалення системи стимулювання раціонального водокористування, тобто прийняття допоміжних економічних важелів і стимулів, які забезпечать ефективне використання, відтворення та охорону водних ресурсів.

#### *Література*

1. Амоша О. Промислова політика України: концептуальні орієнтири на середньострокову перспективу / О. Амоша, В. Вишневський, Л. Збаразська // *Економіка України*. – 2009. – № 12. – С. 4–13.

УДК 332.3

**Й. М. ДОРОШ**  
**ДП "Київський інститут землеустрою"**

### **МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

*Проаналізовано зміни, які відбулися в земельних відносинах від початку земельної реформи, та їх вплив на використання й охорону земель. Запропоновано методологічні підходи до формування сталого сільськогосподарського землекористування.*

*Ключеві слова: земельні відносини, земельна реформа, охорона земель, стале сільськогосподарське землекористування.*